

Beslissende verkiezingen in Frankrijk

► Roger Martelli

Dit jaar verkiezen de Fransen, met enkele weken tussentijd, de president van de Republiek en de afgevaardigden voor de Nationale Vergadering. Deze verkiezingen zullen plaatsvinden binnen een onzekere mondiale en Europese context.

De economische groei heeft niet meer de voortvarendheid van de aanvang der negentiger jaren en is nog enigszins verstoord door de gevolgen van de aanslagen van 11 september. De sterkst gevestigde overtuigingen worden aangesproken: ziet men niet – na de arrogante apologieën van ‘alles liberaliseren’ – de ontwikkeling van thema’s rond een ‘terugkeer van de Staat’, nochtans niet in strijd met de sterke tendens tot deregulering en privatisering? De politieke evenwichten zijn niet erg veranderd. Na de sterke neoliberale dominantie van de tachtiger jaren, waren we in Europa getuige van een overtuigende terugkeer van de sociaal-democratie. Maar de “roze vloedgolven” zijn “buiten adem” en de sociaal-democraten kenden een reeks moeilijke verkiezingen over het hele continent. In de grond aarzelen zij over de te volgen strategie. Welk antwoord dient verstrekt aan het neoliberalisme: dit van de klassieke sociaal-democratie of dit van het “sociaal-liberalisme”, sedert enige tijd voorgestaan door Tony Blair?

Binnen de nationale context heerst dezelfde onzekerheid. Recent cijfermateriaal toont aan dat Frankrijk een verzwakte mogendheid is. Zeker, we zagen een teruggang van de werkloosheid, maar minder dan in andere landen en in ruil voor precieze situaties. De Fransen zagen ook een toename van massale armoede (meer dan 6 miljoen perso-

nen worden beschouwd als ‘armen’) en er was alleszins een nieuwe verdieping van sociale ongelijkheden, nadat deze tijdens de jaren ‘50-’70 afnamen, door een politiek van sociale herverdeling van de welvaartsstaat. Het sociaal klimaat is niet goed: globaal genomen heeft de strijdbaarheid van de loon- en weddetrekkenden, noch de niveaus van de jaren ‘60-’70 terug gevonden, noch het spectaculaire hoogtepunt van herfst 1995. Maar ook indien de ‘sociale beweging’ minder woelig is dan voor 1997, toch ontbreken de bewegingen niet: noch in de privé-sector, verscheurd door de zogenaamde ‘beursontslagen’ (Lu, Danone, Marks en Spencer), noch bij de ambtenaren waarvan de koopkracht is blijven steken, noch bij zekere beroepen zoals de artsen (waarvan de inkomens en het statuut diep aangetast werden in enkele decennia).

Het politiek systeem zelf is erg gedestabiliseerd. Een hoog cijfer aan structurele onthoudingen komt naar voor tijdens verkiezingen; de politieke klasse in zijn geheel is gediscredeerd; politieke meerderheden zijn wisselvallig; opiniepeilingen geven hoe langer hoe moeilijker uitdrukking aan de opinie van de Fransen. Deze onzekerheid is begrijpelijk. In werkelijkheid is zij de vertaling van het feit dat geen enkel duidelijk uitgedrukt maatschappelijk model er voor het ogenblik in slaagt zich afgetekend te doen gelden; daarom is de politieke boodschap niet erg aantrekkelijk. Het zuivere neoliberale model lokt sommige sectoren langs de kant van het patronaat en de gevestigde liberalen (Alain Madelin); maar het stuit op het wantrouwen van een opinie, ont-

Extreem links is actief, gesteund door een niet te verwaarlozen sociale onvrede en gestimuleerd door de moeilijkheden van de communistische partij; maar zij stoot op haar traditionele onbekwaamheid geloofwaardige politieke perspectieven voor te stellen.

goocheld door de ervaring met rechts aan de macht in de negentiger jaren. De Franse socialisten aarzelen nog meer dan hun Europese collega's. Officieel staat Lionel Jospin vijandig tegenover het vertoog van Tony Blair, maar de tegenstelling tussen beiden is niet altijd zo vanzelfsprekend in de praktijk. Daarenboven volstaat niet de verwerping van het 'sociaal-liberaal model', dat tenminste de verdienste heeft coherent te zijn: wat kan men binnen de sociaal-democratische traditie voor solide voorstellen als alternatief?

Radicaal links is uiteengevallen. De groenen schommelen tussen de radicale betwisting van kapitalistische en productivistische normen en de 'liberaal-libertaire' verleiding, talentvol vertolkt door Daniel Cohn-Bendit.

Extreem links is actief, gesteund door een niet te verwaarlozen sociale onvrede en gestimuleerd door de moeilijkheden van de communistische partij; maar zij stoot op haar traditionele onbekwaamheid geloofwaardige politieke perspectieven voor te stellen. De KP koos voor 'la gauche plurielle' door deel te nemen aan de regering met socialistische meerderheid; maar zij heeft moeite zich hierin te herkennen en te ontsnappen aan, hetzij het weinig benijdenswaardig statuut van gemarginaliseerde zweeppartij van de meerderheid, hetzij zich waar te maken tegenover de socialistische meerderheid. In haar totaliteit gaat een onevenwichtig samengesteld links deze verkiezingen tegemoet: al sedert een twintigtal jaar neemt haar socialistische component er een hegemone positie in, sedert het begin van de electorale neergang van de communistische partij, in de zeventiger jaren.

De electorale krachtsverhoudingen zijn bijzonder vluchtig. Rechts staat in slagorde, maar zonder dat zij een samenzang heeft kunnen vinden. Zij heeft een leider, in de persoon van de huidige president van de republiek, Jacques Chirac; maar deze bevindt zich in de paradoxale positie niet te beschikken over een partij, waarop hij zou kunnen rekenen. Klassiek rechts blijft op die manier zitten met het onopgeloste probleem van haar partijstructuur: sedert de gaullistische partij haar hegemonie over de Franse rechterzijde heeft verloren, werd geen enkel bevredigend evenwicht gevonden. Bij deze interne moeilijkheid van parlementair rechts voegt zich de aanhoudende druk van extreem rechts; ondanks haar verdeeldheid en ondanks de sleet op haar charismatische figuur, Jean-Marie Le Pen, gaat deze door met aantrek-

kingskracht uit te oefenen op een niet te verwaarlozen deel van rechts en dat deel van de volkslagen die het meest gedestabiliseerd zijn door de urbane crisis.

Ter linkerzijde bevindt zich een pool van electorale hergroepering in de persoon van de eerste minister, Lionel Jospin. Maar zijn positie is niet gemakkelijk: hij trekt naar de presidentiële verkiezingen als regeringsleider, wat een polarisering van ontevreden tegenover zijn persoon met zich brengt (geen enkel premier in functie heeft ooit de presidentiële verkiezingen gewonnen). Jospin groepeerde slechts op onvolledige wijze het geheel van zijn kamp; de rest wordt aangetrokken om zich te onthouden (met name binnen de volksklassen), of door de veelheid van de andere kandidaten links van de SP. Maar de recente gemeenteraadsverkiezingen hebben aangetoond dat de overdracht van dit electoraat, op de socialistische kandidaat in de tweede ronde, niet meer automatisch verworven is (trotskistisch extreem links heeft nu al aangekondigd dat zij niet zal oproepen om naar de stembus te gaan in de tweede ronde). Voegen we hier het ongewisse van de score van Jean-Pierre Chevènement aan toe: deze verzamelt heden in de peilingen ongeveer 10% van het kiezerskorps; maar indien de vroegere minister van binnenlandse zaken zich links bevindt, zijn electoraat lijkt zich in gelijke mate te verdelen tussen links en rechts. Deze warrige situatie verklaart het paradoxale van de huidige kiesintenties: op het ogenblik lijkt links mathematisch de meerderheid te hebben in de eerste ronde en verslagen in de tweede.

Indien de verkiezingsresultaten nog onwaarschijnlijk zijn, dan lijkt de inzet van de presidentiële verkiezingen lijkt zich reeds goed af te tekenen. De kloof tussen links en rechts blijft fundamenteel en hun onderscheid uitgesproken, wat men er ook moge over zeggen. Rechts wil haar kiezers verzamelen rond een ideologisch geheel, waarbij de liberale referentie (de voorstellen op economisch en sociaal gebied zijn geput uit het programma van de patroonsorganisatie 'Medef') gecombineerd wordt met een vertoog van maatschappelijke orde (sterk gecentreerd rond het veiligheidsthema).

Links spant zich in een vertoog te voeren dat toelaat de haar ontbrekende steun in de volkslagen terug te vinden.

Maar het traditioneel conflict tussen links en rechts is niet de enige inzet van deze stembusgang. Het komt er ook op aan de evenwichten te preciseren binnen elk van de kampen, en met name binnen de linkerkant. Voor het ogenblik heeft links nog niet volledig de dubbele schok verwerkt van de ineenstorting van het sovjetsysteem en de neoliberale groei van het einde der jaren '70. Over het geheel genomen, heeft deze periode geleid tot een verzwakking van de geest van contestatie, die heerste aan het einde van de jaren '60.

Het is waar dat we in de jaren '90 een heropleving zagen van deze contestatie, vooreerst in de vorm van de 'sociale beweging', waarvan de sterkste uitdrukking tot stand kwam in december 1995, vervolgens in de gedaante van de huidige 'antiglobaliseringsbeweging'. Maar het is niet omdat de contestatie de weg van de straat heeft teruggevonden, dat de radicaliteit vandaag in staat is de politieke ruimte om te vormen.

Om hierin te slagen, staat de linkerkant van links ('la gauche de la gauche') tegenover een dubbele uitdaging: is zij in staat op het electorale politieke vlak een tegenwicht te bieden voor de socialistische hegemonie? Kan zij dit doen uitmondend in de formulering van een ambitieus politiek project, dat uiteindelijk toelaat de sociale beweging en de politieke constructie te verbinden? Het is dit tweede aspect dat de kans loopt de beslissende factor te vormen. Voor het ogenblik is het meest linkse deel van het Franse politieke schakbord er niet in gelukt, op een adequate manier antwoord te bieden op het fundamentele dilemma: hoe – steunend op een transformatorisch project – een politieke praktijk ontwikkelen, die radicaal kritisch staat tegenover de dominerende logica van het kapitaal; maar die kan resulteren in werkelijke omvormingen binnen het bestaande politieke kader? Is de democratische beweging ertoe veroordeeld heen en weer te slingeren tussen, enerzijds radicale contestatie, afgesneden van de regerings- en beheerspraktijken, en anderzijds een beheerspraktijk die zich tevreden stelt met een aanpassing aan de vermeende 'verplichtingen' van de hedendaagse economie?

Extreem links met haar twee kandidaten – Arlette Laguiller voor 'Lutte Ouvrière' en Olivier Besancenot voor de 'Ligue Communiste Révolutionnaire' – belichaamt de eerste keuze en trekt in de peilingen zowat 7% van de kiezers aan. Zij handhaaft, in het geval van Arlette Laguiller, een openlijk anti-kapitalistisch vertoog met een klassieke 'arbei-

deristische' klank (Arlette Laguiller begint sedert 1974 al haar toespraken met de aanhef: "Arbeiders, arbeidsters..."). Maar zij gaat voort elke vorm van convergentie met niet-communistisch links af te wijzen, zich beroepend op haar weigering zich in geen enkel geval te willen compromitteren. Op het einde van de jaren tachtig had de LCR (aangesloten bij de IVe Internationale) haar gauchistische rede getemperd door op te schuiven naar de sociale beweging en haar aanvaarding van de dialoog met een deel van de communistische wereld. Maar sedert 1998 lijkt ze een nieuwe koerswijziging te hebben doorgevoerd, door haar toenadering (niet zonder moeilijkheden) tot de rivalen van 'Lutte Ouvrière'.

De Communistische Partij is niet uit de lange cyclus van politieke moeilijkheden geraakt. Een kort tijdelijk herstel, tussen 1993 en 1997, heeft de forse tendens tot electorale achteruitgang niet onderbroken. De KP blijft een niet te verwaarlozen kracht, door het belang van haar militant netwerk (ondanks een afgetekende erosie sedert 20 jaar), en het behoud van een belangrijke territoriale inplanting (de plaatselijk gekozenen en volksvertegenwoordigers). Na een korte poging tot politieke opening, in de periode van het 'eurocommunisme' en na een tamelijk lange fase van terugplooiing, volgend op het verbreken van de eenheid van links ('l'Union de la Gauche', 1977-'78); hebben de communisten een belangrijke beweging tot ommekeer aangevat, onder de leiding van hun chef Robert Hue. In 2000 hebben zij besloten te breken met de bolsjewistische traditie, met resoluut behoud evenwel van hun verankering in de lange geschiedenis van het communisme (hiermee onderscheiden zij zich van de meerderheid van de vroegere Italiaanse Communistische Partij). Maar deze keuze is nog niet uitgemond in de formulering van een voldoende coherent politiek corpus: zo de KP vooruitgang maakt in de herdefiniëring van haar project, dan is zij minder zeker op het gebied van de politieke theorie, en nog minder inzake strategie. Op dit vlak heeft zij nog niet het equivalent gevonden van de grote formules, die aan de basis lagen van haar succes (het antifascisme of de eenheid van links). Robert Hue, die officieel partijvoorzitter is geworden, heeft zich met moed – en dit voor de tweede maal – in de strijd voor de presidentsverkiezingen geworpen. Voor het ogenblik zijn de kiesintenties in zijn voordeel bescheiden, zelfs zwakker dan zijn score in 1995 (6% van de stemintenties tegenover 8,6%) van de uitgebrachte stemmen in 1995).

Het populair electoraat dat zijn kracht vormde, is momenteel nauwelijks gemobiliseerd en hij is geducht voor de concurrentie van Arlette Laguiller, Noël Mamère en Jean-Pierre Chevènement, die zich alledrie voor hem kunnen bevinden op de avond van de eerste ronde. Maar de communistische leider rekent op de militante dynamiek van zijn partij en op de kracht van zijn overtuiging. Het is weinig waarschijnlijk, dat de plaats bekleed door de KP op het politieke schaakbord, haar kan ontnomen worden op korte termijn. Indien echter de communistische organisatie het evenwicht, dat haar eigen was, niet terugvindt; en indien zij niet terzelfder tijd, haar functie opneemt van belichaming van hoopvolle verwachtingen en verzamelpool links van de SP; dan riskeert zij nog moeilijke perioden te kennen.

(vertaling: Jos Wolles)